

XONA O‘SIMLIKLARI TAVSIFI VA ULARNI INTERERLARGA JOYLASHTIRISH

Po‘latova Shaxlo Xoldarali qizi

Biologiya yo‘nalishi talabasi

Toshpulatova Dilraxon Sobirjonovna

Qo‘qon davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Maxkamov G‘ulomjon Ma‘murovich

Qo‘qon davlat pedagogika instituti dotsenti

dilyatoshpulatova6@gmail.com

Annotatsiya Ushbu maqolada xona o‘simliklarini umumiy bioekologik xususiyatlari, ularni o‘ziga xos ahamiyatlari, o‘rganilish tarixi haqida ma‘lumot berilgan. Hozirgi davrda interyer dizynlari uchun xamyonbop va manzarali, chidamli turlarni tanlash, o‘stirish imkoniyatlarini aniqlash hamda xonalar uchun turli dizaynlar yaratish bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: xona gullari, fitonsid, vertikal bog‘lar, dekor, interyer, mikroiklim.

Аннотация В статье представлена информация об общих биоэкологических характеристиках комнатных растений, их специфическом значении и истории их изучения. В настоящее время описывается, как выбрать недорогие и декоративные, устойчивые виды для дизайна интерьера, определить варианты выращивания и создать различные варианты дизайна помещений.

Ключевые слова: комнатные цветы, фитонциды, вертикальные сады, декор, интерьер, микроклимат.

Annotation The article provides information on the general bioecological characteristics of indoor plants, their specific significance and the history of their study. Currently, it describes how to choose inexpensive and decorative, stable species for interior design, determine growing options and create various room design options.

Key words: indoor flowers, phytoncides, vertical gardens, decor, interior, microclimate.

KIRISH

Zamonaviy odamlar hayotlarining ko‘p qismini uyda o‘tkazadilar, shuning uchun ularning ekologik farovonligi haqida g‘amxo‘rlik qilish muhimdir. Ko‘pgina yopiq o‘simliklar nafaqat binolarni estetik bezashga xizmat qiladi, balki ularning gigienik holatini ham yaxshilaydi. Ular havoni namlaydi, namlikni 90% gacha qaytaradi. Suvni bug‘lash orqali o‘simliklar yozda havo haroratini bir necha darajaga kamaytirishga qodir. Fotosintez jarayonida ular karbonat angidridni o‘zlashtiradi va kislorod chiqaradi. Yopiq o‘simliklar mikroorganizmlarni yo‘q

qiladi, fitontsidlarni chiqaradi, zararli gazsimon aralashmalarni olib tashlaydi va ovozning yutilishiga yordam beradi. Binolarning mikroiklimi (yopiq o‘simliklar tufayli) insonning fiziologik va psixologik holatiga foydali ta’sir ko‘rsatadi.

Har bir o‘simlikga yovvoyi, madaniy, xona o‘simlik sifatida qarash mumkin. Dastlab, barcha o‘simliklar yovvoyi bo‘lib, inson tabiatda taqdim etgan narsadan o‘zi uchun foydalangan. Vaqt o‘tishi bilan inson tabiatdan eng foydali o‘simliklarni tanlab, u yoki bu mahsulotni eng ko‘p miqdorda va eng yaxshi sifatda olish uchun ularni yetishtirdi. O‘simlik, ayniqsa gullaydigan o‘simlik inson ko‘zini quvontiradi. O‘simliklarning go‘zalligidan doimo zavqlanish uchun odamlar o‘z xonalarida eng chiroyli o‘simliklarni yetishtirishni boshladilar. G‘amxo‘rlik va alohida ta’sir ta’siri ostida bu o‘simliklar o‘ziga xos xona gullariga aylandi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Iogann Volfgang fon Gyote har bir tashrif buyurgan mehmonga Crassulaceae oilasiga mansub jonli Kalanxoe (Kalanchoe) ning barglarining chetiga mayda munchoqlar singari hosil bo‘ladigan bir nechta mayda o‘simliklar berardi, ularni parvarish qilish juda oson hamda tez o‘sa olardi. Agar bu mayda yosh o‘simliklar bargdan olinsa, ularda uzun ildizlar o‘sadi va tez orada yangii avlod paydo bo‘ladi.

Keyinroq xona o‘simliklari nafaqat xona bezaklari, garchi ularning dekorativ ta’siri ham muhim bo‘lsada, insonning yaxshi kayfiyatini saqlashdagi o‘rni va gullaganda xona o‘simliklarining chiroyli ko‘rinishi bilan ham ahamiyatli bo‘lib qoldi. Shifokorlar ularni tez yordam xonalariga va kutish xonalariga joylashtiradilar. Terapevtik ma’noda o‘simliklar xonaning mikroiklimini yaxshilash va havoni tozalashda muhimroq rol o‘ynaydi.

Xona o‘simliklari:

- xonadagi iqlimni yaxshilaydi;
- havodagi chang zarralarini filtrlaydi;
- yozda bug‘lanish tufayli havoni sovutadi;
- havo namligini oshiradi;
- havodagi karbonat angidrid miqdorini kamaytiradi;
- havodagi kislorod miqdorini oshiradi;
- havodan formaldegid va tamaki tutuni kabi zararli moddalarni tortib oladi;
- ular turar-joy hududidagi mikroiklimning ko‘rsatkichlarini yaxshilaydi;
- ular bir vaqtning o‘zida tinchlantiruvchi va ogohlantiruvchi ta’sirga ega;
- stressni bartaraf etish va farovonlikni yaxshilashga yordam beradi;
- xonada o‘ziga xos muhit yaratadi;

Xona gullaridan tabiiy havo filtri sifatida foydalanish uyingizni sog‘lom va qulayroq qilishning oddiy va samarali usulidir.

Botanik olimlar tomonidan O‘zbekiston iqlim va tuproq sharoitida O‘rta yer dengizi, Janubiy Yevropa, Shimoliy Afrika, Osiyo, Eron, Afg‘oniston, Shimoliy Amerikaning Atlantik bo‘yi rayonlari, subtropik Xitoy va Yaponiyadan ko‘p yillik o‘simliklarni, Hindiston va

Seylondan o‘simliklarning introduksiya qilinishi qoniqarli natijalar berishini isbotlab berildidi va ularni o‘stirish uchun tavsiya qildi.

R.L.Xazanovich, M.I.Russiyan, P.A.Gomolitskiylar (1951) o‘z ishlarida mahalliy va chetdan keltirilgan o‘simliklarni introduksiya sharoitida o‘sishi va rivojlanishi, kimyoviy tarkibining o‘zgarishlarini o‘rgandilar. Masalan, 1950-1965 yillar mobaynida akademik F.N.Rusanov boshchiligida Yer sharining deyarli barcha floristik mintaqalaridan o‘simliklar yig‘ib kelindi va ularning namunalari tuzildi.

I.V.Belolipov (1976) O‘rta Osiyo florasida uchraydigan o‘simliklarning Toshkent Botanika bog‘i - introduksion sharoitida ekologik jihatdan moslashish xususiyatlarini tavsiflab berdi.

A.A.Abdurahmonov va S.P.Valixojayevlar (1980) tomonidan esa, Sharqiy Osiyo floristik mintaqasiga mansub bo‘lgan 25 turning introduksiyasi o‘rganildi. Bu tadqiqotlardan so‘ng Toshkent sharoitida 500 dan ortiq turlardan iborat kolleksiya tashkil qilindi. Jumladan, Y.M. Murdaxayev (1965-1990) tomonidan *Nyphaceae* Dc., *Nelumbonacea* Salisb., *Trapa* L., *Mentha* L., *Brasenia schreberi* I.F. Gmel., *Sophora japonica* L., *Orthosiphon stamineus* Benth., *Solanum laciniatum* Ait., *Rhaponticum carthamoides* (Willd.) Jlin., *Mandragora turcomanica* (Mizgir.), *Aerva lanata* (L.) Juss va boshqa o‘simliklar introduksiya qilindi.

AQSH Koinot tadqiqotlari markazi 1980-yillardagi va Kyoln universiteti 1995 yildagi tadqiqot ma’lumotlariga ko‘ra, shahar uylari va idoralari havosida ikki yuzdan ortiq turli zaharli moddalar mavjud bo‘lgan. Formaldegid, aseton, metanol, benzol, trikloretlen bug‘larining mavjudligi - bularning barchasi sivilizatsiya natijasidir. Shu sababli, uyda uzoq vaqt o‘tkazadigan odamlarda ko‘ngil aynishi, allergiya va yuqori nafas yo‘llarining kasalliklari tobora ko‘proq uchragan. Shifokorlar bu alomatlarni Building sindromi yoki yopiq xona sindromi deb atashgan. Olimlar bu kasallik bilan xona o‘simliklar yordamida kurashishni taklif qilishgan, chunki ularning ko‘pchiligi zararli gazlarni o‘zlashtirish xususiyatiga ega.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Uy o‘simliklari nafaqat yashash joyi ko‘rinishini yaxshilaydi, balki unga shinamlilik va iliqlik hissini ham beradi. Interyerdagi yashil o‘simliklar tabiiy, jonli atmosferani yaratadi, mamnunlik va komfort darajasini oshirishga yordam beradi. Bu, ayniqsa, tabiat bilan aloqa cheklangan shahar sharoitida muhim bo‘lishi mumkin. Uyning turli qismlarida, xoh derazada, xoh osma tuvaklarda yoki javonlarda joylashgan bo‘lib, sizning kayfiyatingizni, umumiy xotirjamligingizni yaxshilaydigan, shu qatorda, ilhom manbasi sifatida xizmat qiladigan va uyning bezatilishiga individuallik qo‘shadigan tirik elementlar bilan to‘ldirilgan shaxsiy makonni yaratishga imkon beradi.

Tuvakdagi gullar zamonaviy interyer dizaynining ajralmas qismiga aylanib, har qanday xonani tabiiylik va soflik qo‘shadi.

O‘simliklarni dekor elementi sifatida qo‘llash interyerga jonlilik va teranlik qo‘shish imkonini beradi. Yashil o‘simliklar turli xil dizayn uslublari bilan a’lo darajada mos tushadi, u xoh minimalizm, xoh skandinaviya yoki bogem uslubi bo‘lsa ham. *Ficus* yoki palma daraxtlari kabi yirik o‘simliklar xonada yorqin urg‘u bo‘lib xizmat qilishi mumkin, stol yoki deraza

tokchadagi kichik uy gullari esa nafislik va shinamlik qo‘shadi. Barglarning ranglari va shakllarining xilma-xilligi interyerning o‘ziga xosligiga urg‘u beradigan noyob kompozitsiyalarni yaratishga imkon yaratadi.

O‘simlik uchun tuvaklar — uyingizga uslub va xarakter qo‘shishning yana bir usulidir. Turli xil shakllar, o‘lchamlar va ranglardagi tuvaklarni tanlash uy o‘simliklari haqidagi tasavvurni butunlay o‘zgartirishi mumkin. Osma tuvaklar, ayniqsa, kichik xonalar uchun juda aktualdir, chunki ular joyni tejash va vertikal ko‘kalamzorlashtirish qatlamlarini qo‘shishadi. Ular xonalarning burchaklariga yoki derazalar yaqiniga joylashtirilib, havoli va yengil kompozitsiyalar yaratishi mumkin.

Vertikal bog‘lar yashil o‘simliklarni interyerga kiritishda zamonaviy va samarali yechimdir, ayniqsa maydoni cheklangan kvartiralar uchun. Mazkur bog‘lar devorlarga o‘rnatilishi mumkin, ular manzarali fon sifatida yoki hatto maydonni tabiiy ajratib turuvchi devor sifatida xizmat qilishi mumkin. Ular turli xil xona gullarini o‘z ichiga olishi mumkin — noyob va ajoyib yashil devorlarni yaratadigan kichik barglidan tortib to chirmashadigan o‘simliklargacha.

Interyer dizaynidagi tuvaklardagi xona gullari nafaqat bezak, balki uyingizga tabiiylik va uyg‘unlik olib kelish usulidir.

Qanday qilib xona gullari yordamida zonalashtirish yaratish mumkin

Maydonni zobalashtirishda o‘simliklardan foydalanish — bu uyingizga funkcionallik, go‘zallik va yashil energiya qo‘shishning ajoyib usuli hisoblanadi. O‘simliklar nafaqat havo va kayfiyatni yaxshilaydi, balki maydonni tartibga solishda ijodiy yondashish orqali, turli xil faolliklar uchun noyob va qulay joylarni yaratadi.

Xona gullarini sotib olish o‘simliklar yordamida zonalashtirish uchun ajoyib g‘oyadir — bu uyda maydonni tashkil qilishning samarali va estetik jihatdan yoqimli usuli. “Yashil burchaklar” hordiq chiqazish va dam olish uchun joy bo‘lib xizmat qilishi mumkin, interyerga shinamlik va soflik qo‘shadi. Buning uchun katta va keng barglari bo‘lgan monstera, fikus yoki dratsena kabi o‘simliklardan foydalaning. Ular o‘qish yoki meditatsiya uchun ideal bo‘lgan shaxsiy makon hissini yaratadi. Har xil balandlikdagi bir nechta o‘simliklarni bir-birining yoniga qo‘yish burchakka mazmunlik va qiziqish qo‘shadi.

XULOSA

O‘simliklar, shuningdek, bo‘sh joyni vizual ravishda ajratish uchun ham qo‘llanilishi mumkin, ayniqsa erkin loyihalanishlarda yoki studiya kvartiralarda. Bambuk, paporotnik yoki tolstyanka kabi baland o‘simliklar tabiiy to‘siqlarni yaratishda mos keladi. Bu nafaqat ish yoki dam olish maydoni kabi turli hududlarni aniqlashga yordam beradi, balki tabiatning elementini xonaga olib keladi. Osma o‘simliklar yoki tokchada turgan tuvaklardagi tirik gular qo‘llanilishi, vizual chegaralarni yaratish, zonalashtirishda vertikal o‘lcham qo‘shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. Atabayeva X.N., Xudayqulov J.B., O‘simlikshunoslik . –Тошкент: Fan va texnologiya, 2018.

2. Burigin V.A., Jonguzarov F.X., Botanika. –T: O‘qituvchi, 1962. 308-310 bet.
3. Mustafoev.S.M., Botanika. – Toshkent: O‘zbekiston, 2002. 409-411 bet.
4. Pratov.O.P., Nabiev.M.M., O‘zbekiston yuksak o‘simliklarining zamonaviy tizimi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2007.
5. Raximova T.T. O‘simliklar ekologiyasi va fitotsenologiya. – Toshkent, 2009. 43-46 bet.
6. Жизнь растений. В 6-и т. Т. 5. Часть вторая. – Москва: Просвещение, 1981. – С. 135-141.
7. Бейдеман И.Н. Методика изучения фенологии растений и растительных сообществ. –Новосибирск: Наука, 1974. – 154 с.